

Herwig Wolfram, **Das Römerreich und seine Germanen. Eine Erzählung von Herkunft und Ankunft**. Wien-Köln-Weimar: Böhlau Verlag, 2018, 475 strani.

Leta 2016 sem od avtorja knjige, ki jo tu predstavljamo, prejel v dar knjižnico z biografijo bavarskega vojvode Tasila III., o kateri sem na straneh Zgodovinskega časopisa (71, 2017, 532–530) že kratko poročal. Namesto posvetila je Wolfram v njej kratko zapisal »Das letzte Buch?« Takrat dvainosemdeset let starega zgodovinarja je vznemirjalo vprašanje ali je Tasilova biografija zadnja monografija v njegovem nadvse bogatem opusu, v katerem so knjige vedno imele prednost pred članki in razpravami. Je bil to njegov labodji spev? Je s starostjo prišel čas, da odloži pero? Je napočil tisti trenutek, ko je treba racionalno prepoznati svoje vedno večje omejitve in znati reči dovolj je bilo?

Ob izidu njegove najnovejše, po obsegu in vsebini zelo obsežne knjige, se zdi vprašanje, ki si ga je Wolfram zastavljal pred dvema letoma precej retorično, čeprav sem prepričan, da v tistem trenutku ni bilo. No, kakor koli že, dejstvo je, da nas je avstrijski medievist letos razveselil z novim delom, v katerem je obravnaval tako rekoč brezbrežno temo o Rimskem cesarstvu in germanskih ljudstvih, ki so sprva živela izza njegovih meja, si nato v službi cesarstva in na njegovih tleh ustvarila svoja kraljestva in bila končno – vsaj po tradicionalnem, čeprav danes preseženem mnenju – glavni, če ne že kar edini krivec za njegov propad.

Avtor se s to temo ni soočil prvič. Nasploh večino njegovega opusa sestavljajo vsebine, ki se tičejo antike ali zgodnjega srednjega veka ali pa obojega skupaj. Slednje dobro ilustrira Zgodovina Gotov, eno njegovih najbolj odmevnih del iz leta 1979, ki je nato doživelo več izdaja in prevodov. In kot je njegova, leta 2012 v Ljubljani objavljena komentirana izdaja *Conversio Bagoariorum et Carantanorum* temeljila na precej skromnejši knjigi, ki je izšla istega leta kot gotska zgodovina, ima tudi pričujoča monografija svojo predhodnico. Leta 1990 je v dvanajst knjig obsegajoči seriji *Deutsche Geschichte* berlinske založbe Siedler izšlo kot prvi zvezek Wolframovo delo *Das Reich und die Germanen : Zwischen Antike und Mittelalter*. Knjiga, v kateri je skušal predstaviti zelo kompleksno vseevropsko temo z najbolj daljnosežnimi posledicami za evropsko zgodovino, je pri strokovni javnosti doživela lep sprejem, a tudi kritične tone, saj je knjiga, kot pravi avtor v predgovoru njene naslednice »prišla prezgodaj« in njen sistematično-terminološki del ni več odgovarjal stanju raziskav, ki je bil dosežen z velikim projektom Evropske znanstvene fundacije *Transformacija rimskega sveta*. Že naslov projekta, ki ga

je Wolfram sam vzpodbudil, v veliki meri pa (iz)oblikoval njegov učenec Walter Pohl s sodelavci, odraža novo paradigmo, ki se je uveljavila v zadnjih desetletjih in ki v ospredje postavlja preobrazbo in ne konec Rimskega cesarstva. Preobrazbo torej, iz katere je v zahodnem delu cesarstva in pod močnim vplivom rimskih tradicij izšlo več kraljestev germanskih ljudstev, od katerih je bilo na dolgi rok za oblikovanje današnje Evrope najbolj pomembno kraljestvo Frankov. Novo paradigmo je morda najbolje zadel stavek »Germanski svet je bil nemara najsijajnejše in najtrajnejše stvarjenje političnega in vojaškega genija Rimljanov«, s katerim je ameriški medievalist Patrick Geary začel svojo knjigo *Before France and Germany: The Creation and Transformation of the Merovingian World*.

Wolfram je zato, kot poudarja v predgovoru, hvaležen svojim kritikom, ne glede na to, koliko so bili njihovi ugovori stvarni ali ne. Kajti prisilili so ga, da je na novo premislil svoja izvajanja in zaključke, predvsem pa jezik, ali z drugo besedo terminologijo, s katerim je opisoval tedanji svet in njegove strukture. Rezultat je močno predelana, v veliki meri celo nova knjiga, s katero je avtor tudi z novim jezikom, ki ga na svoj način simbolizira premik »od etnogenetskih do identitetnih raziskav« še enkrat zaokrožil svoj pogled na eno od najbolj dinamičnih in usodnih obdobij evropske zgodovine.

Epiteton nov si v knjigi zaslužita zlasti prva dva (od treh) razdelka, ki sta skoraj v celoti napisana na novo ali vsebujeta vsebine iz Wolframovih mlajših del. Prvi je posvečen jeziku, to je pojmom in besedam kot so etnogenza, etnična identiteta, pleme ali ljudstvo, tradicija in tradicijsko jedro, primordialno dejanje, origo gentis itd., s katerih pomočjo se skuša vsaj v delu moderne znanosti opisati in razumeti takratne etnična in družbena stanja ter njihove transformacije in ki so zopet v delu znanosti (lahko) sporne. Wolfram v tem razdelku precizno razčlenjuje fine semantične razlike med posameznimi pojmi, pastmi, ki se skrivajo pri njihovi (ne dovolj) nereflektirani uporabi, zgodovino njihove uporabe in zlorabe, kar je npr. po drugi svetovni vojni privedlo do tega, da so v nemščini namesto v nacizmu kontaminiranega pojma »Volk« začeli uporabljati besedo »Stamm« in iz nje izpeljanko »Stammesbildung« za etnogenezo (proti kateremu so nekateri zopet ugovarjali, češ da gre za hibridno tvorjenko iz grške in latinske besede), ki je naletela na kritike, pri čemer se obenem pozablja, da bi bila uporaba tvorjenke »Volksbildung« povsem neprimerna, saj izraža pojem povsem drugo vsebino (možna bi bila samo tvorjenka tipa »Volkwerdung«). Vsekakor je ta uvodni razdelek knjige več kot priporočljivo branje za vsakogar, ki želi razumeti današnje diskusije o etničnosti v zgodovini.

Nič manj je informativen tudi drugi, imenom posvečen razdelek, v katerem avtor npr. razlaga, kakšna je strukturna razlika med junakom in kraljem, kakšne oblike kraljestev poznamo iz zgodovine in katere so razpoznavne pri Germanih. Tu se bo bralec lahko seznanil s temelji poznorimske državne in družbene ureditve in načini, kako so bili vanjo vključena barbarska ljudstva in njihovi voditelji; kako je ta integracija in imperializacija obenem povratno delovala na njihovo samorazumevanje, kateri so bili gospodarski temelji rimsko-barbarskih kraljestev in kakšna je bila njihova organizacija. Skratka, tudi ta razdelek se ukvarja z bistvenimi vsebinami za razumevanje rimsko-germanskih antagonizmov in simbioze obenem.

Knjigo zaključuje oziroma nadaljuje tretji in najobsežnejši razdelek, v katerem Wolfram suvereno in s svojo velikokrat izpričano pripovedniško akribijo popelje bralca na dolgo in razburljivo zgodovinsko potovanje, ki se začne z rimskim »izumom« Germanov – ti se namreč sami sebe nikoli niso tako označevali – in konča s transformacijo rimskega in germanskega sveta na začetku zgodnjega srednjega veka. Vmes pa na zgodovinski oder pripelje številna germanska ljudstva od Markomanov in Svebov do Gotov, Frankov in Langobardov in z njimi zvezane herojske, kraljevske in druge osebe, ki so se vtisnila že v spomin sodobnikov.

»Das letzte Buch?« Kdo ve. Morda. Vsekakor pa po svoji vsebini pomembna in obenem dobro napisana knjiga, za katero si je želeli, da bi doživela slovenski prevod.

Peter Štih